

۳ سناریوی یک سفر مرموز / مقتدی صدر در عربستان به دنبال چیست؟

مقتدی صدر، روحانی مقتدر شیعه روز یکشنبه در یک سفر کم سابقه وارد عربستان شد و مورد استقبال «تامر السبهان» وزیر دولت در امور کشورهای عربی حوزه خلیج فارس و سفیر سابق و عزل شده عربستان سعودی در عراق قرار گرفت. السبهان به دلیل دخالت‌های مکرر در مسائل داخلی این کشور و به خصوص انتقاد از حشدالشعبی و به درخواست وزارت خارجه عراق از این سمت برکنار شد ولی وقتی به ریاض بازگشت به وزیر دولت در امور کشورهای عربی حوزه خلیج فارس ارتقای درجه یافت.

به گزارش آران نیوز: مقتدی صدر در پی دعوت مقامات رسمی عربستان سعودی به این کشور سفر کرده است. این سفر در شرایطی انجام می‌شود که «سلمان بن عبدالعزیز» پادشاه عربستان برای گذراندن تعطیلات در مراکش به سر می‌برد و تمامی اختیارات وی به «محمد بن سلمان» تفویض شده است. رهبر جریان صدر عراق طی این سفر، برای نخستین بار با محمد بن سلمان، ولیعهد این کشور در جده دیدار و درباره روابط دو جانبه و مسائل مشترک گفت‌وگو کرد.

به گزارش انتخاب به نقل از روزنامه الشرق الاوسط، دفتر رهبر جریان صدر عراق اعلام کرد، مقتدی صدر به دعوت مقام‌های ریاض راهی عربستان سعودی شده است. همچنین در ادامه این بیانیه خاطرنشان شده است که امید می‌رود این سفر «آغاز روابط مثبت» میان عراق و عربستان و همچنین پایانی بر «اختلافات طایفه‌ای» در میان کشورهای عربی باشد. پیش از این مقتدی صدر در سال ۲۰۰۶ میلادی به عربستان سفر کرده بود. همچنین طی هفته‌های اخیر پس از آزادسازی موصل از دست داعش، چندین نفر از مقامات عراقی از جمله نخست‌وزیر و وزیر کشور عراق به عربستان سفر و با مقامات این کشور دیدار کردند.

سفر مقتدی صدر به عربستان در رسانه‌ها بازتاب زیادی داشت که بخشی به دلیل نوع نگرش مقتدی صدر و بخشی به دلیل نوپا بودن ولیعهد جدید در عربستان است. بخشی هم به برهم ریختگی سیاسی در منطقه شامل تنش‌ها میان ایران و عربستان، عربستان و قطر باز می‌گردد. همچنین براساس اظهارنظرهای صورت گرفته شاید یکی از دلایل این سفر، جلوگیری از درگیری‌های فرقه‌ای و قومی بعد از شکست داعش در عراق باشد.

مقابله با نفوذ حشدالشعبی

به نظر می‌رسد چندین هدف را بتوان برای سفر مقتدی صدر به عربستان در این برهه مورد توجه قرار داد. اولین هدف را شاید بتوان کاهش نفوذ حشدالعشبی و همچنین ایران در عراق برشمرد. در شرایطی که موصل از کنترل نیروهای تکفیری داعش خارج و آزادسازی شده و به طور کلی عراق در مرحله پاکسازی از تروریسم قرار دارد، اکنون یکی از مهم‌ترین مباحث در این کشور چگونگی مدیریت مناطقی مانند موصل است که به دلیل نفوذ تروریست‌ها، خالی از سکنه شده‌اند.

همچنین بحث بر سر این است که نیروهای مردمی شیعه حشدالشعبی که در آزادسازی شهرهای عراق چه شیعه و چه سنی بسیار نقش‌آفرین بودند، از این پس چه نقشی در عراق خواهند داشت. حشدالشعبی که مورد حمایت جمهوری اسلامی ایران است منتقدانی در داخل دارد که از جمله می‌توان به شخص مقتدی صدر اشاره کرد.

مقتدی صدر در سخنانی که چند ماه پیش داشت از دولت عراق خواست که گروه شبه‌نظامی حشدالشعبی را منحل کند. به گزارش انتخاب، صدر در سخنانش تاکید کرده بود که به رسمیت شناختن حشدالشعبی به معنای این است که در آینده، عراق تحت حاکمیت شبه‌نظامیان درآید. این درحالی است که صدر خود رهبری گروه مسلحی به نام «سرایا السلام» را عهده‌دار است و برخی گمانه‌زنی‌ها بر این مبناست که شاید مقتدی صدر نمی‌خواهد رقیبی در عراق داشته باشد.

در عین حال صدر در ماه آوریل حشدالشعبی را یک گروه فرقه‌ای توصیف کرده بود که نمی‌تواند در عراق جایی داشته باشد. همچنین گفته بود که نگران است بعد از شکست داعش، عراق وارد فاز درگیری‌های فرقه‌ای و مذهبی شود. او گفته به موضوع تنوع قومی در عراق افتخار می‌کند. همچنین این روحانی پرنفوذ عراقی این اواخر به شدت از نفوذ ایران در عراق و سوریه انتقاد کرده بود. در ماه آوریل نیز از بشار اسد خواست که استعفا دهد و نسبت به استعفای اسد ابراز امیدواری کرده است. بنابراین به نظر می‌رسد که مقتدی صدر در سفر به جده خیلی بی‌میل نیست که با همکاری عربستان نفوذ حشدالشعبی و به دنبال آن ایران در عراق را کاهش دهد.

میانجیگری میان ایران و عربستان؟

در بحبوحه گمانه‌زنی‌ها درخصوص اهداف سفر مقتدی صدر به جده، به بحث میانجیگری وی میان ایران و عربستان نیز پرداخته شده است چراکه مقتدی صدر پیش‌تر خواهان حل اختلافات میان ایران و عربستان از طریق مذاکره جدی شده بود. اما از آنجا که اولاً این سفر به دعوت مقامات سعودی صورت گرفته و ثانیاً در حال حاضر اختلاف‌نظرهایی میان مقتدی صدر و تهران وجود دارد، بعید به نظر می‌رسد که این سفر با هدف میانجیگری بوده باشد.

نفوذ ریاض میان شیعیان عراقی

یکی دیگر از سناریوهایی که برای این سفر می‌توان تعریف کرد، نفوذ عربستان میان شیعیان عراق است. از آنجا که این سفر به دعوت مقامات ریاض صورت گرفته است آنها اهداف مشخصی را از دعوت این مقام عراقی دنبال می‌کنند که به نظر می‌رسد مهم‌ترین هدف بحث نفوذ عربستان میان شیعیان عراقی و در پی آن کاهش نفوذ ایران باشد. طی هفته‌های اخیر نوعی چنددستگی در میان گروه‌های شیعه مشاهده می‌شود؛ از یکسو، اخیراً عمار حکیم از حزب خانوادگی خود یعنی مجلس اعلا کنار

رفته و حزب جدیدی تاسیس کرده و از سوی دیگر نوری مالکی نیز سفری به روسیه داشته و اهداف دیگری را دنبال می‌کند. حیدرالعبدی نیز با توجه به تحولات امنیتی عراق به‌ویژه آزادسازی موصل، خواستار آن است که به شکلی در میان حداقل بخشی از شیعیان عراق برای خود پایگاه جدیدی دست و پا و برای انتخابات برنامه ویژه خود را دنبال کند. مقتدی صدر هم که به دنبال افزایش توان سیاسی خود و جریان صدر در معادلات سیاسی عراق و منطقه است و می‌خواهد جریان صدر را به‌عنوان جریانی که توان چانه‌زنی بیشتری در عرصه منطقه‌ای داشته باشد، معرفی کند.

در این هرج‌ومرج و چنددستگی، به‌نظر می‌رسد که عربستان، جریان صدر را برای نزدیک شدن مناسب‌تر یافته است و از این طریق می‌خواهد نفوذ خود را در عراق پساداعش حفظ کند. بنابراین بعید نیست که عربستان در آینده به دنبال ارتباط بیشتر با جریان‌های شیعی در عراق باشد تا بتواند بر صحنه سیاسی عراق تاثیر داشته باشد. اگر از این منظر به موضوع بنگریم هدف ریاض همچون گذشته این است که نفوذ ایران را در منطقه به خصوص عراق و سوریه کاهش دهد که این مساله بی‌ارتباط با نوع نگرش ترکیه نیست زیرا آنکارا نیز چنین سیاستی را دنبال می‌کند.

نزدیکی بغداد به جهان عرب

آرمان سلیمی، پژوهشگر مسائل عراق

سفر مقتدی صدر به عربستان و دیدار او با محمد بن سلمان ولیعهد جوان سعودی‌ها را می‌توان در دو سطح فردی و کلان دیپلماسی نوین دولت عراق مورد تحلیل قرار داد. در سطح فردی مقتدی صدر در سال‌های بعد از 2003 نشان داده که با پشتوانه خانوادگی خود و حمایت مردمی که دارد، در تلاش است در معادلات سیاسی عراق نقش اساسی ایفا کند. در ابتدای آزادسازی عراق، مقتدی صدر، جیش المهدی را برای مبارزه با آمریکایی‌ها تشکیل داد و در ادامه پس از پایان دادن به مبارزه مسلحانه در سال 2008 شاهد بودیم جریان وابسته به صدر به شکلی جدید وارد رقابت‌های پارلمانی شد.

در سال 2009 جریان او 40 کرسی را در انتخابات انجمن‌های سیاسی کسب کرد و در سال 2010 در موفقیتی بزرگ، 42 کرسی را در انتخابات نمایندگان مجلس عراق به‌دست آورد. همچنین در انتخابات 30 آوریل 2014 در قالب ائتلاف مستقل الاحرار موفق به کسب 32 کرسی در پارلمان شدند. علاوه بر این در سال‌های اخیر نیز صدر فعالیت‌های خود را به حضور در پارلمان محدود نکرد و به شکلی جدی رهبری جریان اپوزیسیون عملکرد دولت را بر عهده گرفت.

در نتیجه این امر در 30 آوریل 2016 طرفداران مقتدی صدر از موانع موجود در امنیتی‌ترین منطقه سیاسی عراق گذار کردند و پارلمان عراق را به اشغال خود درآوردند. مجموع این شرایط نشان می‌دهد که صدر در قالب هویت شخصی و از لحاظ انگیزه‌های روانی هویتی مستقل را در قامت یک رهبر سیاسی برای خود قائل است. بر همین مبنا، اکنون در شرایط جدید نیز در قامت رهبری بزرگ و مستقل، دعوت سعودی‌ها را پذیرفته است. این اقدام بیش از هر چیز در قالب نوعی پاسخگویی به انگیزه‌های روانی و درونی صدر برای جلوه دادن خود در قامت رهبری بزرگ و سیاست‌مداری محوری در عراق قابل تحلیل است. سطحی دیگر که باید در سفر مقتدی صدر به جده به آن توجه داشت در ارتباط با رویکرد دیپلماتیک و استراتژی نوینی است که احتمالاً عراقی‌ها در سیاست خارجی خود در آینده در پیش خواهند گرفت. واقعیت این است که سفر مقتدی صدر پس از 11 سال به عربستان و آن‌هم در شرایط کنونی یک پیام مهم سیاسی و دیپلماتیک را در پشت خود دارد و آن هم عبارت است از اینکه دولتمردان عراقی در شرایط جدید نزدیکی به جهان عرب را در پیش خواهند گرفت.

سیاستمداران عراقی نمی‌خواهند رویکرد بشار اسد را تکرار کنند و با جهان عرب دربیفتند. تاریخ نشان داده دوری یک کشور عربی از جهان عرب در نهایت منجر به لطمات بزرگی بر آن کشور شده است. اکنون برخی عراقی‌ها در تصمیمی استراتژیک قصد دارند به جهان عرب و به‌ویژه حاکمان ریاض نشان دهند که دوستی و نزدیکی به آنها را فراموش نکرده و کاملاً در جبهه ایران نیستند. از این طریق، عراقی‌ها و صدر قصد دارند همزمان با نزدیکی به ایران، دوستی و اتحاد با جهان عرب و به‌ویژه عربستان را داشته باشند.

گزارش از سعیده سادات فهری